

Sygn. akt II CKN 408/97

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 20 października 1997 r.

Sąd Najwyższy Izba Cywilna

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN - J.Sucheki

Sędziowie: SN - Z.Strus (spraw.)

SN - M.Wysocka

Protokolant: I. Pawlata

po rozpoznaniu w dniu 20 października 1997 r.

na rozprawie sprawy z wniosku Gminy Miasta K.

z udziałem F. P., Skarbu Państwa - Kierownika Urzędu Rejonowego w K.,
Rejonowego Przedsiębiorstwa Gospodarki Mieszkaniowej, E. M., A. M., S. K.,
S. K., W. K., E. G., R. K., J. M., M. M., K. W., X. W., J. W.

o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie

na skutek kasacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Wojewódzkiego w K.

z dnia 8 listopada 1996 r., sygn. akt II Cr [...]

p o s t a n a w i a:

oddalić kasację.

U Z A S A D N I E N I E

Gmina Miasta K. żądała stwierdzenia, że Skarb Państwa - Urząd Rejonowy w K. nabył przez zasiedzenie udział wynoszący 1/3 część nieruchomości położonej w K. składającej się z działek nr [...] o łącznej powierzchni 1385 m kw dla której prowadzona jest księga wieczysta Kw. nr [...].

Skarb Państwa jako uczestnik przyłączył się do wniosku.

Uczestnik postępowania F. P. wnosił o oddalenie tego wniosku i twierdził, że jest współwłaścicielem nieruchomości w 1/3 oraz zarzucał, że Skarb Państwa nie posiadał nieruchomości. Pozostali uczestnicy pozostawili wniosek do uznania sądu podnosząc, że granice między nimi a nieruchomością objętą wnioskiem są niesporne.

Sąd Rejonowy oddalił wniosek uznając, że wnioskodawczyni nie wykazała samoistnego posiadania przez Skarb Państwa udziału w wymienionej nieruchomości ponieważ Skarb Państwa wykonywał jedynie zarząd a nie był samoistnym posiadaczem.

Stosownie do poczynionych przez Sąd ustaleń współwłaścicielami nieruchomości są Skarb Państwa w 2/3 i F. P. w 1/3 części. Wynika to z wpisów w dziale II księgi wieczystej. Nieruchomość wskutek działań wojennych była opuszczona lecz na mocy postanowienia Sądu Grodzkiego w K. z 8 sierpnia 1946 r. sygn. I C [...] F. W. została wprowadzona w posiadanie 1/3 części. Odnośnie do pozostałych 2/3 części, własność nieruchomości jako opuszczonej nabył Skarb Państwa, co wynika z prawomocnego postanowienia Sądu Powiatowego w K. z dnia 8 lipca 1960 r. sygn. Ns. [...].

Rewizja wnioskodawczyni została oddalona postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w K. z dnia 25 października 1996 r. sygn. Cr [...].

Kasacja wniesiona w imieniu wnioskodawczyni przytacza obie podstawy wymienione w art. 393¹ kc i wskazuje naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisów art. 336, 339, 340, 341 i 350 kc w związku z art. 172 kc polegającą na błędnej interpretacji przepisów prawa materialnego dotyczących domniemań płynących z posiadania oraz naruszenie przepisów postępowania:

- art. 381 § 1 kpc przez nieuwzględnienie z urzędu niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy,
- art. 387 kpc przez oddalenie rewizji mimo istnienia przesłanek do uchylenia zaskarżonego orzeczenia wskutek uchybień proceduralnych podniesionych w tej rewizji. Do uchybień tych skarżąca zalicza oparcie orzeczenia Sądu Rejonowego na wyjaśnieniach uczestnika postępowania mimo, że nie są one konsekwentne a nadto pozostają w sprzeczności z twierdzeniami wnioskodawcy i zgłoszonymi dowodami.

Skarżąca domaga się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz postanowienia Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Wojewódzki oceniając trafność zarzutu rewizji sprzeczności ustaleń dotyczących sprawowania przez Skarb Państwa zarządu powołał się na protokół z dnia 10 października 1957 r. sporządzony przez przedstawicieli Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych w K. oraz Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K. - Wydziału Finansowego i Miejskiego Zarządu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (k. 3 akt sprawy Ns. [...] Sądu Powiatowego w K.). Z dokumentu tego wynika, że nieruchomość pozostaje pod zarządem i w administracji Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K.. Zarząd sprawowany przez Skarb Państwa nad nieruchomościami opuszczonymi w rozumieniu przepisów dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87) z reguły miał postać faktycznego władztwa jednak

nie był posiadaniem w rozumieniu art. 296 prawa rzeczowego lub art. 336 kc po dniu 1 stycznia 1965 r. (por. uchwałę Całej Izby SN z 24.V. - 26.X.1956 r. I CO. 9/56, publ. - OSN 1957 r. z.1, poz. 1). Podobnie, posiadaniem w znaczeniu cywilnoprawnym nie był zarząd sprawowany na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 9 czerwca 1959 r. w sprawie przejmowania budynków w zarząd państwowy (Dz.U. Nr 38, poz. 237) wydanych na podstawie art. 69 prawa lokalowego (tekst jednolity Dz.U. z 1962 r., Nr 47, poz. 237). Zarząd w jednym i w drugim wypadku miał bowiem na celu ochronę nieruchomości opuszczonych w czasie wojny lub nie utrzymywanych w należyтым stanie. Stanowił zatem emanację władczych uprawnień Państwa a nie wykonywanie cywilnoprawnych funkcji Skarbu Państwa jako podmiotu prawa cywilnego. Ze względu na ustalenie charakteru władania nietrafne jest powoływanie się na domniemania ustanowione w art. 339 i art. 340 kc, które mogłyby wchodzić w grę tylko wówczas, gdyby rzeczywisty a odmienny od posiadania charakter władztwa nie został wykazany.

Sąd Wojewódzki nie naruszył zatem prawa materialnego, a podstawa kasacji wskazana w pktcie 1 jest nieusprawiedliwiona.

Rozstrzygając o trafności zarzutów dotyczących naruszenia przepisów postępowania należy przede wszystkim mieć na względzie, że według przepisów o rewizyjnych środkach odwoławczych sąd drugiej instancji badając legalność i merytoryczną trafność kontrolowanego orzeczenia w zasadzie nie dokonywał własnych ustaleń faktycznych lecz orzekał na podstawie stanu faktycznego ustalonego przez sąd pierwszej instancji. Wyjątek stanowiły fakty powszechnie znane lub wiadome urzędowo oraz fakty ustalone na podstawie dowodów uzupełniających lub ponowionych (art. 385 § 1 i 2 kpc w brzmieniu obowiązującym do 1 lipca 1996 r.).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Wojewódzki nie przeprowadzał uzupełniającego postępowania i skarżąca nie zarzuca, by doszło do naruszenia

wymienionego art. 385 § 2 kpc. Pozostaje zatem rozważyć, czy Sąd ten naruszył wskazane w kasacji przepisy postępowania, przez uchybienie swym obowiązkom wynikającym z działu V rozdziału o rewizji. Nie może bowiem ulegać wątpliwości w świetle obszernego i utrwalonego już orzecznictwa Sądu Najwyższego, że zarzut naruszenia przepisów regulujących postępowanie przed sądem pierwszej instancji może być podnoszony w kasacji tylko pośrednio dla wykazania, że sąd rewizyjny uchybił obowiązkom regulującym zakres jego kognicji, a nie bezpośrednio. Kasacja bowiem jest z mocy art. 392 § 1 kpc (w brzmieniu nadanym nowelą z 1 marca 1996 r.) środkiem odwoławczym od orzeczeń sądów drugiej instancji.

Skarżąca zarzuca naruszenie art. 381 § 1 kpc w brzmieniu sprzed noweli polegające na nieuwzględnieniu z urzędu niewyjaśnienia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Uzasadniając ten zarzut - dotyczący rzeczywiście postępowania rewizyjnego - skarżąc powołała przepis art. 3 § 2 kpc, co nie wskazuje w żaden sposób jakie okoliczności niewyjaśnione uszły uwadze Sądu Wojewódzkiego. W dalszej części kasacji znajduje się zarzut niewyjaśnienia, czy F. W. wykonywała kiedykolwiek posiadanie przywróconego jej udziału, czy jeszcze żyje i czy udzielając F. P. pełnomocnictwo przeniosła na niego posiadanie.

Tak sformułowane zarzuty nie mogą odnieść skutku. Przedmiotem postępowania nie było bowiem zasiedzenie na rzecz F. P. lub F. W. lecz na Skarb Państwa. Dlatego istotnymi okolicznościami były w myśl art. 172 kc samoistne posiadanie Skarbu Państwa, przymiot dobrej wiary i okres posiadania. Natomiast Sąd meriti nie miał obowiązku wyjaśniać posiadania po stronie F. P. i skuteczności dokonanych przez niego czynności prawnych (najpierw sprzedaży nieruchomości na rzecz M. M. a potem przyjęcia od tej osoby darowizny) skoro zagadnienie, kto jest właścicielem udziału wynoszącego 1/3 część miało znaczenie tylko dla udziału zainteresowanych w postępowaniu (art. 5120 § 1 i 2 kpc), to zaś na podstawie wpisu w dziale II

księgi wieczystej, pełnomocnictwa i oświadczenia F. P., że F. W. żyje nie wzbudzało wątpliwości.

Jak wskazano wyżej, Sąd Wojewódzki opierając się na dokumencie, z którego wynikał zarząd Skarbu Państwa w stosunku do nieruchomości, nie znalazł podstaw do zakwestionowania podstawowego ustalenia Sądu pierwszej instancji odnośnie do charakteru władztwa Skarbu Państwa.

Skarżący twierdzi w kasacji, że dalsze działania Skarbu Państwa, w szczególności remont kapitalny z 1968 r. dokonywany przez przedsiębiorstwo państwowe dowodzą samoistnego posiadania. W związku z tym należy zauważyć, że od chwili uprawomocnienia się postanowienia z dnia 8 lipca 1960 r. sygn. Ns [...] współwłaścicielem nieruchomości (przez przemilczenie) stał się Skarb Państwa. Od tej chwili jego władanie przedmiotem własności było atrybutem przysługującego prawa podmiotowego o charakterze cywilnym tj. własności. Jak każdy współwłaściciel, Skarb Państwa, na rzecz którego pod rządem art. 128 kc władztwo nad częścią mienia ogólnonarodowego mogły sprawować państwowe osoby prawne np. przedsiębiorstwa państwowe (por. uchwałę składu 7 sędziów SN z 15.IV.1966 r. I CR 80/66, OSN 1967, poz. 24) był uprawniony do współposiadania rzeczy wspólnej (art. 90 prawa rzeczowego, a następnie art. 206 kc. Jeżeli inny współwłaściciel nie wykonywał swojego współposiadanie nie oznaczało to, że posiadacz całości wykonywał swoje prawo do przysługującej mu idealnej części nieruchomości, a w stosunku do pozostałej był posiadaczem samoistnym. Takiemu taktowaniu stosunku współwłasności sprzeciwia się wspomniany art. 206 kc. Skarb Państwa lub państwowa osoba prawna działająca na skutek oddania jej nieruchomości tzw. operatywny zarząd posiadając całość podczas trwania współwłasności, wykonywał w stosunku do swojego udziału uprawnienia właścicielskie, a w stosunku do udziału F. W. wykonywał przysługujące jej uprawnienia i w tym zakresie nie był posiadaczem samoistnym. Nie można wykluczyć

wprawdzie zasiedzenia idealnego udziału między współwłaścicielami, jednak do takiej zmiany charakteru władztwa konieczne jest wyraźne zaimanifestowanie woli władania cum animo rem sibi habendi, w sposób widoczny dla współwłaścicieli i dla otoczenia. Surowe wymagania wobec współwłaściciela zmieniającego zakres posiadania samoistnego uzasadnione jest bezpieczeństwem stosunków prawnych i ochroną własności, która narażona byłaby na uszczerbek, gdyby współwłaściciel - jak stwierdzono wyżej - uprawniony do współposiadania całości mógł łatwo doprowadzić do utraty praw pozostałych współwłaścicieli, powołując się na zmianę swej woli, a więc elementu subiektywnego. Wymagania te muszą znaleźć swoje odbicie w postępowaniu dowodowym. Ciężar udowodnienia, przez jednego ze współwłaścicieli, że zmienił zakres posiadania samoistnego spoczywa na nim wraz z niekorzystnymi skutkami jakie wiążą się z niewykazaniem w sprawie o zasiedzenie tego przymiotu.

W rozpoznawanej sprawie Gmina Miasta K. ani Skarb Państwa nie wykazali samoistnego posiadania udziału wynoszącego 1/3 część nieruchomości. Znaczna część uzasadnienia kasacji poświęcona jest polemice z ustaleniami Sądu Rejonowego jakoby bezkrytycznie przyjętymi przez Sąd drugiej instancji. Skarżąca nie zdołała jednak wykazać jakie kryteria swobodnej oceny dowodów zostały w sprawie naruszone oraz przedstawić zarzutów dotyczących braku wszechstronności jako niezbędnego warunku swobodnej oceny zebranego materiału.

Zarzut naruszenia art. 328 § 2 kpc i art. 304 kpc przez Sąd pierwszej instancji nie mógł być skutecznie podniesiony w kasacji, ponieważ uchybienia te nie podlegały z urzędu kontroli rewizyjnej (art. 381 § 1 kpc w brzmieniu sprzed nowelizacji) a nie zostały wskazane w ramach właściwej (art. 368 pkt 5 kpc) podstawy rewizji.

Z przytoczonych wyżej względów, nie dopatrując się usprawiedliwionych podstaw kasacji Sąd Najwyższy z mocy art. 393¹² kpc orzekł jak w sentencji.

aw
er